ناسیۆنالیزم و پرسی نەتەوەیی لە روانگەی مارکسیزمی کلاسیکدا

سەلاح بایەزیدی

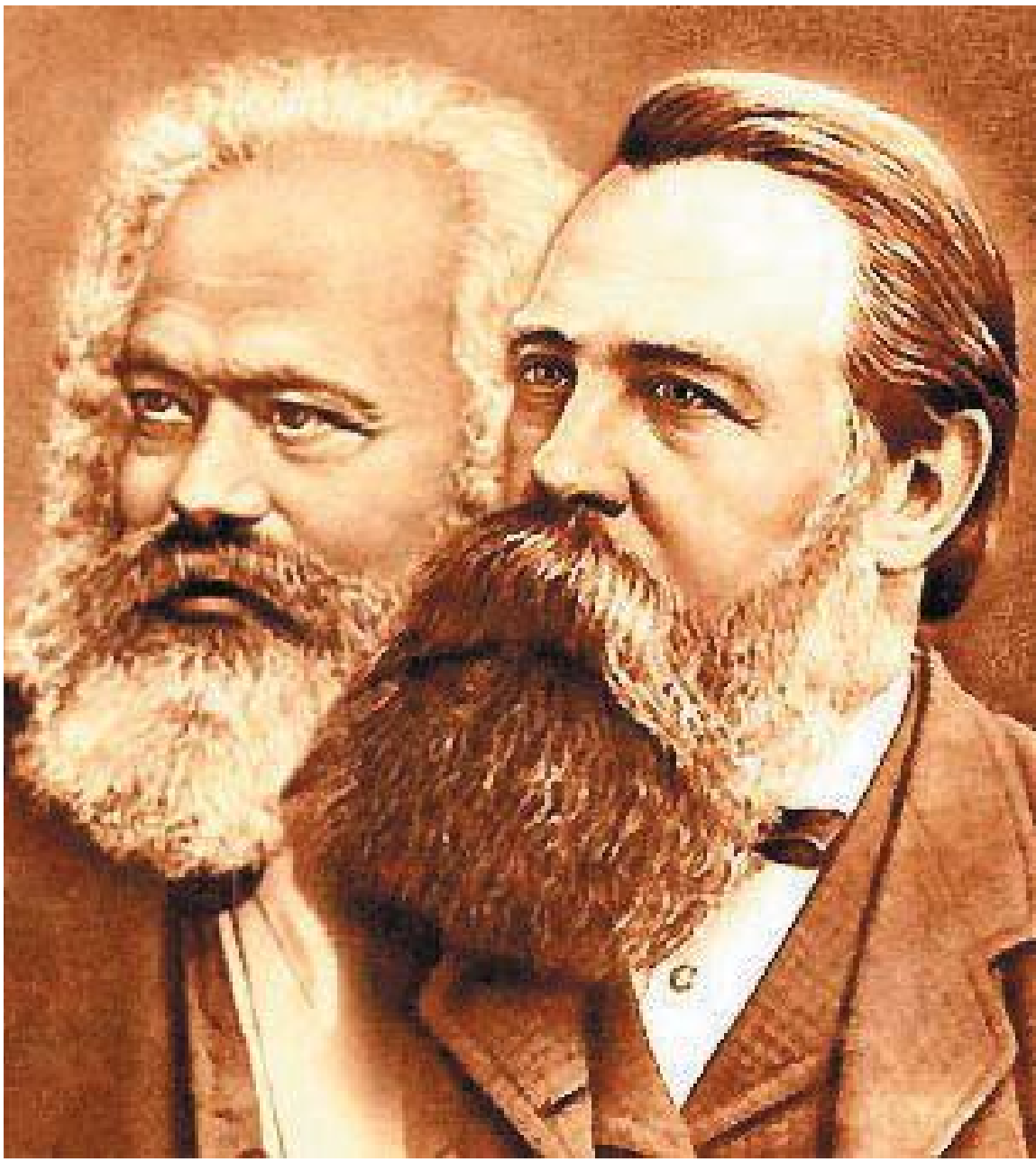

دروستبوونی نەتەوەو حکومەتی نەتەوەیی و هۆشیاری نەتەوەیی، وەك چەند دیاردەیەکی گرنگی سەردەمی دنیای مۆدێرن و بڵاوبوونەوەی سیستمی سەرمایەداری هەژمار دەکرێت.

پێش گەشەسەندنی بازاڕی ئازاد و گەشەسەندنی بازاڕی ئازاد و دارشتنەوەی پێناسەیەکی نوێ بۆ پێگە و مافی ئەندامانی کۆمەڵگە، هەست و هۆشیاریەکی راستەقینەی نەتەویی بوونیان نەبوو. کۆمەڵگەی دەرەبەگایەتی بە تەواوی لەسەر بنەمای ناوچەگەلی بچوکی سەربەخۆ بونیادنرابوو و دانیشتوانی وەك ئەندامانی گوندەکان، شارەکان، ناوچەکان، هەرێمەکان و میرنشینەکان پێناسە دەکران. ئەوە تەنیا دوابەدوای پرۆسەی گەشەسەندنی سەرمایەداری،

بەرپابوونی شۆڕشێکی نوێی ئابووری، دروستبوونی سیستمێکی مۆدێرنیی چینایەتی و ئەسیمیلاسیۆنی ئەندامانی ئەو دنیا کۆنە لە ناو نەتەوە جۆراوجۆرەکاندا بوو، کە هەست و گیانی نەتەویی و پرسی دامەزراندنی حکومەتی نەتەویی وەك دوو دیاردەی مێژوویی، ڕووبەڕووی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بووە. بەم پێیە کۆکردنەوەی هەموو هێزە بەرهەمهێنەرەکان لە ناو یەك حکومەتی نەتەوییدا، وەك ئەرکێکی سەردەمییانە و پێشکەوتنخوازانەی بۆرژوازی لە قەڵەمدرا. لەسە بنەمای ئەو بیرۆکەیە، بە تایبەت ساڵانی دوای ١٧٨٩ لە ئەوروپا، وەك سەردەمی شۆڕشی نەتەوەیی_ دیموکراتی بۆرژوازیی و سەرهەڵدانی نەتەوەکان و هۆشیاریی نەتەوەیی پێناسە دەکرێت.

بەدرێژای مێژوو. ناسیۆنالیزم بە شێواز گەلی زۆر جیاواز (کۆنەپارێز، رادیکال و هتد....) دەرکەوتوە، لەلایەن کۆمەڵێك هێزی کۆمەڵایەتی جۆراوجۆر (بۆرژوازیی، چینی کرێکار و هتد....)، پاڵپشتی لێکراوە و هەروەها چەندین کاریگەری زۆر جیاوازی سیاسی (کۆنەپەرستانە، پێشکەوتنخوازانە و هتد...)ی، دروستکردوە. لەم پەیوەندیەدا بیرمەندانی مارکسیزمی کلاسیك وەك (کارل مارکس، فردریك ئەنگلس و ڤلادیمێر لینین) لە لێکۆڵینەوەی چەمکی ناسیۆنالیزم ئاماژەیان بە دوو خاڵی گەوهەری کردوە ، کە خۆی لە گرنگیپێدان بە بەرژەوەندی ستراتیژیك و باڵای چینی کرێکار، هەروەها جەختکردنەوە لە بوونی پەیوەندیەکی پراو پڕ و نزیك لە نێوان ناسیۆنالیزم و دیموکراسیدا دەبینێتەوە، لە هەمانکاتدا مارکسیزم باس لە بایەخپێدان بە ڕەگوریشە کۆمەڵایەتیەکانی تێکۆشانی نەتەوەیی و ناوەڕۆکی نەتەوەیی خەباتی چینایەتی کردوەتەوە.

بەشێوەیەکی گشتی، ئەو بە هەڵە تێگەیشتنە هەیە کە (مارکس و ئەنگلس)، گرنگییەکی ئەوتۆیان بە چەمکی ناسیۆنالیزم نەداوە. ئەو دوو بیرمەندە بۆ ئەوە ناوبانگیاندەرکردوە، کە لە نوسینی مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئاماژەیان بەوە کردوە کە ((کرێکاران هیچ وڵاتێکیان نییە)). ئایا ئەو گوتەیە بەو مانایە دێت کە ئەوان هیچ بەرژەوەندیەکیان لە بوونی نەتەوەدا نییە؟ لە راستیدا (مارکس و ئەنگلس) زۆر بەباشی لە گرنگی پرسی نەتەوەیی بۆ سیاسەتگەلی چینی کرێکار تێگەیشتبوون. لە هەمان سەرچاوەی مانیفێستی کۆمۆنیست، ئەوان ئاماژەیان بەوە کردوە)) کرێکاران دەبێت وەك چینێکی باڵادەست و رابەری نەتەوە دەرکەون، دەبێت خۆی وەك پێکهاتەی سەرەکیی نەتەوە هەژمار بکات، ئەوەش لە کاتێکدا مانا و هەستی نەتەوەیی بوونی خۆی لە خەون و حەزەکانی بۆرژوازی جیابکاتەوە.))

ئەو پرسیارەی کە چ چینێك رابەرایەتی نەتەوە دەکات؟ گرنگییەکی یەکجار زۆری هەیە. کۆمەڵگەکان بەسەر چینەکاندا دابەشکراون، کەوابوو ((بەرژەوەندی نەتەوەیی)) دەبێت لە لایەن یەکێك لەوە چینانەوە نوێنەرایەتی بکرێت. پێشکەوتنخوازترین چینی کۆمەڵگە وەك سەرەکیترین لایەنی نەتەوەیی پێناسە دەکرێت، ئەوەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە هەموو کۆمەڵگە بەرەو پێشەوە دەبات، تەنانەت ئەگەر ئەوە زۆرتر لە برەو پێدان بە بەرژەوەندیە تایبەتەکانی خۆشی بێت. ئەگەر چینی کرێکار و ئەو لایەنە نەبێت کە رابەرایەتی شۆڕشی نەتەوەیی بکات، ئەوە چینی باڵادەست و بۆرژوازییە، کە ئەو دەرفەتەی بۆ دەبێت کە ناسیۆنالیزم بەکاربهێنێت و بەرژەوەندی خۆیشی وەك هی هەموو نەتەوە پێناسە بکات. ئەو توانایی و دەسەڵاتە کە بەرژەوەندی چینێکی تایبەتی وەك هەموو نەتەوە هەژمار بکرێت، گرنگییەکی یەکجار زۆری هەیە. بەهەمان شێوە ئەوان بەوەش تۆمەتبارکراون کە پلانی لە ناوبردنی جیاوازییە نەتەوایەتیەکانیان هەیە.

لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەی کە مارکس و ئەنگلس پێشبینیاندەکرد بە مانای هەوڵێك بۆ سرینەوەی هەموو ئەو جیاوازییە نەتەوایەتیانە هەژمار ناکرێت، بەڵکو بە تایبەتی ئاماژەیەك بوو بۆ نەهێشتنی جیاوازییە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکان ، تەریککردنەوەی ئابووری ، جیاکردنەوە نارەواو نابەجێکان، ملمڵانێ سیاسیەکان، شەرەکان و چەوساندنەوەی نەتەوەیەك لەلایەن نەتەوەیەکی دیکە. وەك نمونە ئەوان لە پرسی ئێرلەند و بەریتانیا لایەنگریان لە ((گۆڕینی یەکێتیە زۆرە ملێیانەکەی هەنووکە بە کۆنفدراسیۆنێکی یەکسان و ئازاد، یان جیابونەوەیەکی تەواو، ئەگەر پێویست بێت کرد)). کێشەی ئێرلەند کاریگەرییەکی یەکلاکەرەوەی لە دارشتن و دروستبوونی شیکردنەوەی مارکسیزم لەمەر پرسی نەتەوەیی هەبووە.

لە رواڵەتی مارکس و ئەنگلس، هیچ لایەنێکی جەوهەری پێشکەوتووخوازی لە بارەی پرسی نەتەوەی

پاڵپشتیکردنی مارکس لە مافی چارەی خۆنوسینی ئێرلەند لەسەر بنەمای شیکردنەوەی چینایەتی دامەزراوە

ئێرلەندبوونی نییە و مافی چارەی خۆنوسینی نەتەوەیش نابێت بە رەها و تەواوکەری هەموو شتێك هەژمار بکرێت. هاوکات مارکس و ئەنگڵس بە روونی لەوەش ئاگاداربوون کە پەیوەندی نێوان بەریتانیا و ئێرلەند لەسەر بنەمای پەیوەندییەکی چەوسێنەرانە دروستکراوە. لەگەڵ ئەوەشدا، لایەنگری مارکس لە پرسی ئیرلەند تەنیا ((بۆ بوونی هەست و سۆزێکی مرۆڤدۆستانە ناگەڕێتەوە)) لە راستیدا پاڵپشتیکردنی مارکس لە مافی چارەی خۆنوسینی ئێرلەند لەسەر بنەمای شیکردنەوەی چینایەتی دامەزراوە. بەدرێژای هەردوو دەیەی ١٨٤٠و ١٨٥٠، مارکس و ئەنگڵس لەسەر ئەو باوەڕە ساغبوەتەوە، کە رزگاری ئیرلەند وەك بەرهەمێکی لاوەکی شۆڕشی چینی کرێکاری بەریتانیا پێناسە بکرێت، بەڵام ئەو لە ساڵی ١٨٦٩ دا، رای خۆی دەگۆڕێت و بەم شێوەیە دەنووسێت ((لەدوای لێکۆڵینەوەیەکی قووڵ و پراوپڕ، ئێستا بە پێچەوانەی پێشتر بیردەکەمەوە. چینی کرێکاری ئەنگڵس بەبێ رزگاری ئێرلەند، هیچ سەرکەوتنێك مسۆگەر ناکات)) بۆچی؟ مارکس بیری لەوە کردبووەوە کە چینی ئەرستۆکراتی ئەنگڵس لە رێگەی زاڵبوون بەسەر ئێرلەند ئەو تواناییەی پەیداکردووە، کە درێژە بەداسەپاندنی دەسەڵاتی ناوخۆیی بدات. هەر بەم پێیە ((بۆ خێراترکردنی پرۆسەی شۆڕشی کۆمەڵایەتی لە ئەوروپا، تۆ دەبێت کارەساتێك بۆ کاربەدەستانی ئینگلسی دروستبکەیت. بۆ ئەنجامدانی ئەوەش، تۆ دەبێت لە ئێرلەند هێرشی پێبکەیت، چونکە ئەوە بەلاوازترین شوێنی ئەو هەژمار دەکرێت.))

کەوابوو لە روانگەی کرێکارانی ئەنگلسی، ((رزگاری نەتەوەیی ئێرلەند تەنیا مانای دابینکردنی دادپەروەریەکی ئەبستکرات یان هەست وسۆزێکی مرۆڤدۆستانە نییە، بەڵکو ئەوە وەك یەکەم پێشمەرج بۆ رزگاری کۆمەڵایەتی خۆیان دەسنیشاندەکرێت)) . بەم پێیە ئەوە ئەرکی سەرەکی سۆسیالیستەکان لە هەموو شوێنێکە کە گرنگییەکی زۆرتر بە کێشەی نێوان ئەنگلس و ئێرلەند بدەن و بەراشکاوی لایەنگری لە تێکۆشانی نەتەوەیی ئیرلەند بکەن، هەروەها مارکس لە گەڕان بەدوای ئەو پەیوەندییەی کە لە نێوان پرسی نەتەوەیی و خەباتی چینایەتی هەیە، لەو دەرەنجامە نزیك دەبێتەوە ((پرسی زەوی لە ئێرلەند هەتا ئێستاش پەیوەندییەکی پراوپڕی بە کێشە کۆمەڵایەتیەکان هەیە، چونکە ئەوە بۆ زۆربەی خەڵکی ئێرلەند وەك پرسی هەبوونە، ژیان و مەرگ و لەبەرئەوەی کە هاوکات لە پرسی نەتەوەش جیاناکرێتەوە)). مارکس وەك چارەسەرێك پاڵپشتی لەو چەند پێشنیازە دەکات و پێیوایە کە ئێرلەند پێویستە ئەو چەند خاڵە رەچاو بکات:١- خۆ بەرێوەبردن و سەربەخۆیی لە بەریتانیا ٢- بەرپاکردنی شۆڕشێك بۆ دابەشکردنی زەوی و زار بە یەکسانی ٣- باجی تاریفی پارێزەر لە دژی بەریتانیا. لە لایەکی دیکەوە ، ئەوەیش لە بەرژەوەندی خەباتی چینایەتی پێناسە دەکرێت، کە ئێرلەندیەکان دەبێت بە گرنگییەکی زۆرتر سەیری پرسی نەتەوەیی بکەن. ئەنگلس لەنامەیەك بۆ کائوتسکی لە ساڵی ١٨٨٢ دەنوسێت ((ئێرلەندییەکان نە تەنیا مافیان هەیە، بەڵکو ئەرکیان لەسەر شانە بەرلەوەی کە بیر لە ئینتەرناسیۆنالبوون بکەنەوە، بە تەواوی نیشتیمانپەروەر بن)).

((ئەوان ئەو کاتە زۆرتر لە ئینتەرناسیۆنالبوون و هاوکاری جیهانی نزیك دەبنەوە، کە بە شێوەیەکی راستەقینە لایەنگری پرسی نەتەوەیی بن)).

ئەوەی کە وەك راستییەك

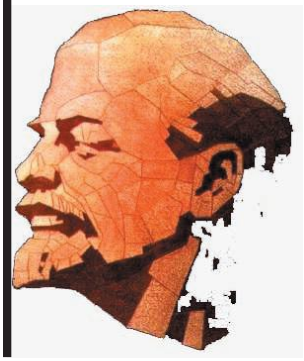

لـــە بـــارەی چـۆنـیـەتـی پەیوەندی نێوان بەریتانیا و ئـێرلـەنـد جەختیلێکرا، دواتـر لە کۆتایی سـەدەی نـۆزدەهـەم و تێپەڕبوونی سـەرمـایـەداری بۆ قۆناغی داگیرکەری ئیمپریالیزم لە هەموو جیهاندا رەنگدانەوەی پـەیـداکـرد. ئیمپریالیزم وەك سیستمێکی جیهانی چەوەساندنەوەی کۆلۆنیالی و زاڵبوونێکی تـەواوی بەسەر بەشێکی ئێجگار زۆری ئەم جیهانە لەلایەن چەند وڵاتـێـکـی سـەرمـایـەداری دامـەزرابـوو. لـە ئەنجامدا ئیمپریالیزم، جیهانی لە نێوان دوو کەمپی نەتەوە چەوساوە و چەوسێنەرەکان دابەشکرد. لە دوای مارکس و ئەنگلس، لینین کاری بۆ دارشتنی پێشکەوتوترین تێگەیشتنی مارکسیزم لە بـارەی پـرسـی نەتەوەیی کرد. لە روانگەی لینین هەر کـات کەسێك رووبـەڕووی راسـتـیـەکـانـی سـەردەمـی ئیمپریالیزم دەبێتەوە، یەکەم شت کە نابێت لە بیری بکات ئەوەیە کە جیهان ئێستا لە نێوان نەتەوە چەوسێنەر و چەوساوەکان دابەشکراوە و چەوساندنەوەی نەتەوەیی نە تەنیا زیادی کردوە، بەڵکو بە شێوەیەکی نەبینراو رۆژ بە رۆژ بەرفراوانتر دەبێتەوە.

لینین لە لێکدانەوەیەکی مارکسیزمی کلاسیك لە بارەی پرسی نـەتـەوەیـی ئاماژە بەوە دەکات کە ((روانگەی مارکس و ئەنگلس لە بارەی پرسی ئێرلەند یارمەتیەکی گـــەوەری بـە دارشـتـنـی سیاسەتێك بۆ چۆنیەتی رووبەڕوبونەوەی کرێکارانی نەتەوە چەوساوەکان لەگەڵ بزووتنەوە نەتەوایەتییەکاندا کردوە، نمونەیەك کە هیچکام لە گرنگیە کردارەکانی خۆی لە دەستنەداوە)).

بـۆ لینین سۆسیالیزم زۆرتر لە رستەیەکی بێمانا دەچێت، ئەگەر بە هەموو ئەو روانگە رادیکاڵانەی کە پەیوەندییەکی چڕوپڕیان بـەپـرسـی دیمـوکـراسـی و تایبەت پرسی نەتەوەیی هـەیـە، نـەبـەسـترێـتـەوە. بەواتایەك ئەو جەخت لەوە دەکاتەوە کە ناسیۆنالیزم و پرسی نەتەوەیی رۆڵێکی گرنگیان بۆ بەرەو پێشچونی ئامانجەکانی سۆسیالیزم هەیە.

لـە سـاڵانـی سـەرەتـای سـەدەی بـیـسـتـەمـدا، سۆسیالیستەکان رووبەڕوی ئـەو پـرسـیـارە گـرنـگ و هەستیارە دەبـوونـەوە ئایا مارکسیزم بۆی هەیە کە پاڵپشتی مافی چارەی خۆنوسینی نـەتـەوەکـان بـکـات؟ ئـەو پـرسـیـارە بە گەرموگوڕی لە ناو سۆسیال دیموکراتەکانی روسیای پێش شـەڕی یەکەمی جیهانی، مشتومڕی لەسەر کرابوو و بە تایبەتی لە روسیا و ئۆسترالیا، کە هەردوکیان وەك ئـیـمـپـراتـریـەتـی فرەنەتەوە هەژمار دەکران. لـەو پـەیـوەنـدیـەدا لینین لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە پرسی نەتەوەیی دەکرێت وەك دەرفـەتـێـکـی لەبار بـۆ جـووڵـانـدنـی جـەمـاوەر لەدژی دیکتاتۆریەت کەڵکی لـێـوەربـگـیرێـت، هەربۆیە وەڵامـی ئـەو بـەڵێ بـوو، بەڵام لە نێوان ئەوانەی کە لـە دژی پشتگیریکردنی سۆسیالیستەکان لە خەباتی نەتەوەیی وەستانەوەو بە نا وەڵامی ئەو پرسیارەیان داوەتـــەوە ، دەکـرێـت ئاماژە بەناوی مارکسیستی بـەنـاوبـانـگـی پـۆڵـەنـدی (ئۆتریش) رۆزا لۆکسەمبۆرگ بکرێت.

لە سەردەمێکدا کە رۆزا لۆکسەمبۆرگ لە پۆڵاند لە دایکبوو، ئەو وڵاتە هێشتا لە ژێر رکێفی داگیرکەریدابوو، لـە سـاڵی ١٧٩٥ بـە دواوە پـۆڵـانـد لـە نـێـوان هەرسێ ئـیـمـراتـۆریـەتـی روسـیـا، ئوستراليا دابەشکرابوو. دوابـــەدوای پەرەسەندنی بـزووتـنـەوەی سۆسیال دیموکراسی لە وڵاتی ئەڵمانیا ، ئۆستریا و روسـیـا، ئەو بیرۆکەیە لە هەرێمەکانی پۆڵاندیش بڵاوبوویەوە. هەر بەم پێیە پرسی سەربەخۆی پـۆڵـانـد بـە هـاوشـێـوەی پرسی ئیرلەند بە باسێکی هـەرە گرنگ و هەستیاری سـۆسـیـالـیـسـتـەکـان لە سەرەتای سەدەی بیستەم هەژمار دەکرا.

بابەتی ئەگەری لایەنگری کردن لە سەربەخۆی پۆڵندا

لـه کۆنـگـرەی لـەنـدەنـی ئینتەرناسیۆنالی دووەم لە ساڵی ١٨٩٦ مشتومڕی لەسەر کرا و پارتی سۆسیالستی پـۆڵـنـدا ، پێشنیازێکی بـۆ سـەربـەخـۆیـی پۆڵندا پێشکەشکرد و لـەوەیـدا رایگەیاندبوو کە سەربەخۆی پۆڵندا، گرنگییەکی یەکجار زۆری سیاسی بە تایبەتی بۆ کرێکارانی پۆڵندا و بە گشتی بـۆ بـزوتـنـەوەی جیهانی کرێکاران هەیە.

رۆزا لـۆکـسـەمـبـۆرگ بـە تـونـدی لـە دژی ئـەو بیرۆکەیە وەستایەوە و بە نوسینی کـۆمـەڵـێـك وتـار لە چاپەمەنییەکانی سەر بـە بـزووتـنـەوەی جیهانی کرێکاری، باسی لەوە دەکرد کە کـرێـکـاران بەبێگرنگی پێدان بە پرسی نەتەوەیی، دەبێت تێکۆشان و خەباتی خـۆیـان بـۆ دژایەتیکردنی سـەرمـایـەداری جیهانی ، تـەرخـانـبـکـەن و لە هاوسۆزی و بەشداریکردن لە بزووتنەوە نەتەوایەتیەکان دوور بـکـەونـەوە، چونکە ناسیۆنالیزم هۆکارێکی سەرەکییە بۆ بەلاڕێدابردنی کـرێـکـاران لـە خـەبـاتـی چینایەتی و سۆسیالیزم.

لـە راسـتـیـیـدا رۆزا لـۆکـسـەمـبـۆرگ بـە دژایـەتـیـکـردنـی پـرۆژەی سـەربـەخـۆی پـۆڵـەنـدا، مـارکـسـیـزمـە کلاسیکی رووبـەڕوی ئـەگـەری دابـەشـبـوون و دابڕانێکی فـیـکـری و تـیـۆری دیکە کـردووە. بـە واتـایـەك ئەو بەرهەڵستی داواکارییەکی دەکـرد کـە مـارکـس بە درێژای ژیانی خۆی پاڵپشتی لێکردبوو. لەگەڵ ئەوەشدا ئـەو بـە تـەواوی ئـاگـاداری ئەو بەرەنگاربوونەوەیە بوو و تـەنـانـەت لـەوەش سڵی نـەکـردەوە کـە بـیرۆکـەی مارکس لە بارەی سەربەخۆی پۆڵندا بە ((بیرۆکەیەکی پەککەوتو هەڵە)) پێناسە بکات. هەر لەم پەیوەندیەدا، لـەبـەرئـەوەی کـە پـارتـی سۆسیالستی بەریتانیا پاڵپشتی لە داواکارییەکەی مارکس بۆ سەربەخۆیی پۆڵندا دەکرد، رۆزا لۆکسەمبۆرگ لە زنجیرە وتارێك بەشێوەیەکی چـروپـڕتـر رەخـنـەیـەکـی زۆرتـری ئـاراسـتـەی ئـەو بیرۆکەیە کرد.

ئەو باسی لـەوە دەکرد کە لەساڵی ١٨٤٨، مارکس و زۆربـەی دیمـوکـراتـە ئەورووپاییەکانی رۆژئاوایی، لـە پـێـنـاو دروسـتـکـردنـی هێڵێکی بەرگریکەر لە نێوان روسیای تێزاری و رۆژئاوای ئەورووپا کە ئەو کات مەترسی ئەگەری داگیرکەری روسەکان لە ئارادا بوو، پاڵپشتیان لە دامەزراندنی حکوومەتێکی سـەربـەخـۆی پـۆڵـنـدای دەکرد. رۆزا لۆکسەمبۆرگ جەختی لـەوە دەکـردەوە کە ئەم هەڵوێستە لە ساڵی ١٨٤٨ جێگای پەسەندکردن بـوو، بـەڵام نـە لـە ساڵانی ١٨٩٠ و ١٩٠٠ (تەنانەت لە ١٨٨٠یش، ڕێی تێنەدەچوو کاتێك مارکس راگەیاندراوێکی دیکەشی لە لایەنگریکردن لـە سـەربـەخـۆیـی پـۆڵـنـدا بـڵاوکـردەوە). هـەروەهـا ئـەو مشتومڕی ئـەوەشـی دەکـرد، کە بڵاوبوونەوەی سیستمی سـەرمـایـەداری و بـەرزبـوونـەوەی ئاستی هاوپشتی و هاوخەباتی چینی کـرێـکـار لـە وڵاتـە پیشەسازییەکانی ئەورووپا، پـەیـوەنـدیـەکـی پـڕاوپـڕی لـە نـێـوان روسـەکـان و پـۆڵـنـدیـەکـانـی روسـیـا درووسـتـکـردوە و ئـەو پـێـشـنـیـازەی سۆسـیـال دیمـوکـراتـەکـان بـۆ دووبـارە دامـەزراندنـەوەی سـەربـەخـۆی پـۆڵـنـدی بە هاوشێوەی ((یۆتوپیایەکی خـەیـاڵی)) پێناسە کـرد. رۆزا لۆکسەمبۆرگ وەك لایەنی پەرگیر و توندڕەوی مارکسیزمی کلاسیك لە درێـژەی رەخـنـەکـانـی لە نـاسـیـۆنـالـیـزم و پـرسـی

مارکس، ئەنگلس، لینین

نەتەوەیی جەختدەکاتەوە داکۆکیکردن لە پێکهێنانی پۆڵندایەکی سەربەخۆ زۆرتر لە داواکارییەك بۆ دروستبوونی حکومەتێکی دیکەی سەرمایەداری و لە ئەنجامدایش، چەوسێنەر و دژ بە چینی کرێکار دەچێت. بە واتایەك لە روانگەی ئەو، کرێکاران نابێت بە بڕ و بیانوی پاڵپشتیکردن لە ((ناسیۆنالیزمی ژێر دەست)) و پرسی نەتەوەیی لە دروستکردنی حکومەتێك بۆ چینی بۆرژوازی هاوپشت و هاوکار بن، بەڵکو هەوڵەکانیان بۆ دابینکردنی سۆسیالیزم و گەیشتن بە ئازادییە دیموکراتیەکان چرتر بکەنەوە، هەروەها لۆگسەمبۆرگ ئەو داوایە دەخاتە روو کرێکارە پۆڵندیەکان (لە کاتێکدا بەشێك لە نیشتیمانەکەیان لەلایەن روسیا داگیرکرابوو) دەبێت بە هاوکاری لەگەڵ هەموو ئەو کرێکارانەی نەتەوەکانی دیکەی ناو ئیمراتۆری روسیا، لە رێگەی خەباتێکی هاوبەش هەوڵ بۆ روخاندنی تێزاریسم و دامەزراندنی حکومەتێکی دیموکراتیك و کرێکاری بدەن.

لە ئەنجامدا ئەو بیرمەندە ناسراوەی مارکسیزم کە روانگەی مارکس و ئەنگلسی لە بارەی ناسیۆنالیزم و پرسی نەتەوەیی بە هەڵەیەکی گەورە و لە هەندێك شوێنیش بە تیۆریەکی ((ماوە بەسەر چوو)) پێناسەکرد، لە ئەنجامدا لێکترازان و دابڕانێکی نوێ لە بیر و هزری سۆسیالیستەکان لەمەڕ کێشەی نەتەوەیی لەسەر ئاستی نێونەتەوەییدا دروستکرد. رۆزا لۆکسەمبۆرگ و هاوڕێیانی لەو قوتابخانە فیکرییەی کە دواتر بە ((مارکسیزمی روسی)) ناوبانگیدەرکرد، لەسەر ئەو سوور بوون (کاتێك ئێمە باس لە مافی چارەی خۆنوسین دەکەین، ئێمە چەمکی نەتەوە بە هاوشێوەی پێکهاتەیەکی هاوتوخم و یەکسان پێناسە دەکەین، لە کاتێکدا کۆمەڵگەیەك کە بەسەر چینەکاندا دابەشکراوە، پێکهاتەیەکی لە یەکچوو و هاوتوخمی کۆمەڵایەتی_ سیاسی بوونی نییە)).

بەڵام پرۆسەی روداوەکان لە ساڵانی دواتر، ئەوەی زۆر بەباشی سەلماند، کە رۆزا لۆکسەمبۆرگ لەوەدا

لەگەڵ ئەوەشدا، پاڵپشتیکردن لە مافی چارەی خۆنوسین رووبەڕووی کۆمەڵێك دەنگی نارەزایی و دژایەتیکردن لە ناو بەرەی سۆسیال دیموکراتەکانی روسیا بووەوە

هەڵەیەکی مێژووی کوشندەی کردووە کە سەربەخۆی پۆلندای بە هاوشێوەی ((یۆتۆپیایەکی خەیاڵی)) پێناسە کرد. ئەگەر ئەو تەنانەت روانگەکەی خۆی بەو وتەیەش سنوردار کردبا، کە دامەزراندنی حکومەتێکی سەربەخۆی پۆلندیش، ناتوانێت ئەو وڵاتە لە ژێر رکێفی داگیرکەری روسیا و وڵاتە زلهێزەکانی دیکە رزگار بکات، بەڵکو دەکرا لە ئاستی ئەو رەخنە و گازندانەی کە دواتر رووبەڕوی ئەو بیرمەندە مارکسیستە دەبنەوە کەم بکرێتەوە، بەڵام ئەو بەوەش نەوەستاوە مشتومڕی ئەوەی کردووە کە تەنانەت حکومەتێکی بە رووکەش سەربەخۆی پۆلندیش سەرکەوتن مسۆگەر ناکات.

وەك لەسەرەوە ئاماژەی پێکرا، روانگەی رۆزا لۆکسەمبۆرگ بۆ ناسیۆنالیزم و پرسی نەتەوەیی لەگەڵ بیرۆکەکانی مارکس و ئەنگلس وێکچوو هاوتەریب نەبوو، ئەوەش بۆ کۆمەڵێك گۆڕانکاری سیاسی ، کۆمەڵایەتی و مێژووی ئەو سەردەمە دەگەڕێتەوە. لەم پەیوەندیەدا، ئەوە زۆر گرنگە کە روانگەی لینین بۆ ئەو پرسە هەستیارە لە دوو سەردەمی جیاوازی مێژووی لێکۆڵینەوە و تێرامانی لە بارەیەوە بکرێت، یەکەم لە سەرەتای سەدەی بیستەم زۆر پێشتر لە هەڵوێستەکانی رۆزا لۆکسەمبۆرگ لە بارەی پرسی نەتەوەیی و دووەم لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و چارەسەرکردنی کاتیی کێشەی سەربەخۆی پۆلەندا لە ساڵی ١٩١٩. لینین وەك درێژە پێدەری مارکس، زۆر بەباشی کەڵك لە پرسی نەتەوەیی وەك دەرفەتێك بۆ دروستکردنی یەکریزی لە ناو بەرەی سۆسیاڵ دیموکراتەکانی روسیا و کۆکردنەوە و یەکگرتنی نەتەوە چەوساوەکان لە ژێر ئاڵای چینی کرێکار وەرگرت. وەك وەڵامدانەوەیەك بۆ پرسی نەتەوەیی، مارکسیستە روسەکان (لە بەندی ٩ی پارتی سۆسیال دیموکراتیکی روسیا) بانگەوازی مافی چارەی خۆنوسینیان بۆ نەتەوەکان کرد، کە ئەوە جیابوونەوەیەکی تەواو و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆشی دەگرتەوە. ئەوە بەتایبەت کاردانەوەیەکی زۆری روسیای تێزاریەوە هەبوو لەو سەردەمەدا، بە ئیمپراتۆرییەتێك کە بەندینخانەیەکی گەورەی بۆ نەتەوەکان درووستکردبوو، پێناسە دەکرا. لە ژێر حوکمی داگیرکاری روسەکاندا (پۆلندیەکان، لیتوانییەکان، یستوونیەکان، فینەکان، لیتسەکان، ئۆکرانییەکان و هتد) لە هەموو مافەکانی خۆیان بێبەشکرابوون و بە شێوەیەکی سیستماتیك لە لایەن حکومەتی تیزاری دەچەوسانەوە لە راستیدا، لینین بە کەڵك وەرگرتن لە پرسی نەتەوەیی سەرکەوتنێکی کاتی بۆ پارتی سۆسیال دیموکراتی روسیا مسۆگەر کرد، بەڵام، بەوەش ((سندووقی

پاندۆرای)) کردەوە و دواتر کێشەی نەتەوەکان وەك هێزێکی کۆنترۆڵنەکراو ڕووبەڕوی یەکەم حکومەتی کرێکاری جیهان دەبێتەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا، پاڵپشتیکردن لە مافی چارەی خۆنوسین ڕووبەڕووی کۆمەڵێك دەنگی نارەزایی و دژایەتیکردن لە ناو بەرەی سۆسیال دیموکراتەکانی ڕوسیا بووەوە کە لە ناویاندا دەکرێت ئاماژە بە ناوی ڕۆزا لۆکسەمبۆرگ، بۆخارین، پیاتاکۆڤ و چەند کەسێکی تر بکرێت. خاڵی سەرەکی بۆ بەرهەڵستکاری ئەو چەند بیرمەندە ناسراوە لە پەیوەندی لەگەڵ پرسی نەتەوەیی بۆ ئەوە دەگەڕاوە کە لە ڕوانگەی ئەوان لە سیستمی ئیمپریالیزمدا، مافی چارەی خۆنوسین زۆرتر لە یۆتۆپیایەکی خەیاڵی دەچێت، لە کاتێکدا لە سەردەمی سۆسیالیزم وەك هێزێکی کۆنە پارێز دەردەکەوێت، بە واتایەك لەسەردەمی داگیرکەری ئیمپریالیزمدا، ئیتر نەتەوە سەربەخۆ بچووکەکان بوونیان نامێنێت، هەروەها بەدوای جێگیر بوونی سۆسیالیزمیش، پێگەی حکومەتی نەتەوەیی بەرەو لاوازبوون دەچێت وپرسیاری سنوورە نەتەوەییەکان، گرنگی و هەستیاری خۆی لە دەستدەدات.

کەوابوو مارکسیزم لە سەردەمە جیاوازە مێژوویەکان، کۆمەڵێك چارەسەری جۆراوجۆر و هەندێك جار لەیەك نەچووی بۆ پرسی نەتەوەیی و ناسیۆنالیزم پێشنیازکردووە. لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت ئاماژە بەوە بکرێت کە هەموو ئەو چارەسەرانە لەسەر بنەمای خوێندنەوەیەکی مارکسیستی، ماتریالیزمی دیالێکتیك و شرۆڤەکردنی بارودۆخی چینایەتی بونیاد نراوە. بە هەمان شێوە جیاوازییەکی قووڵ لە نێوان نوسینەکانی لینین لە سەرەتای شەڕی یەکەمی جیهانی و دواتر لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەری١٩١٧ لە بارەی پرسی نەتەوەیی و پێگەی ناسیۆنالیزم لە سەردەمی شۆڕشی کرێکاری هەیە. پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر، لینین بە کەڵك وەرگرتن لە دروشمی مافی چارەی خۆنوسین گورزێکی کوشندە لە ناسیۆنالیزمی بۆرژوازی دەدات و هاوکات باوەڕ و پاڵپشتی چینی کرێکاری نەتەوە چەوساوەکان مسۆگەر دەکات. لە ڕاستیدا لینین و زۆربەی ئەندامانی پارتی سۆسیال دیموکراتی ڕوسیا، باوەڕیان بەوە هەبوو کە پێدانی ئەگەری جیابوونەوە و دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆ زۆرترین یارمەتی بە یەکێتی و گردبونەوەی چینی کرێکاری ژێر دەسەڵاتی ئیمپراتۆری ڕوسیا دەکات، هەروەها بۆ دڵنیا کردنەوەی زۆرتری ئەو کرێکارانەی کە لە ئاستێکی نزمی سیاسدا بووە، ئەوە پێویستیەکی مێژوویی و تاکتیکی بوو کە جەخت لەوە بکرێتەوە، کە چینی کرێکار هیچ بەرژەوەندییەکی لە زۆر لێکردن و چەوساندنەوەی کەمایەتییە نەتەوەییەکانی دیکەدا نییە، لە هەمانکاتدا، ئەوەشیان دەخستە ڕوو کە چینی کرێکار تەنیا دەبێت لە ژێر یەك ئالا کۆبێتەوە و لە ژەهری ناسۆنالیزمی دواکەوتوی نەتەوە بچووکەکان و شۆڤێنیزم و دەمارگیری نەتەوەش دوور بکەوێتوە. لەگەڵ ئەوەشدا لینین مافی چارەی خۆنوسینی وەك داخوازییەکی سەرەتایی چینی کرێکار پێناسە دەکرد، هەروەها وەك لینین خۆی ئاماژەی پێدەکات، ((بۆرژوازی هەموو کات گرنگییەکی ئێجگار زۆر بە داخوازییە نەتەوەییەکانی دەدات و ئەوەش یەکلاکەرەوە دەخاتە ڕوو. بۆ پرۆلیتاریا پرسی نەتەوەیی لە پلەی دووەم دیت و لە خوارەوەی بەرژەوەندی خەباتی چینایەتی هەژماری دەکات).

لە سەرەوە هەموانیشەوە، ئەو مافی چارەی خۆنوسینی وەك داواکارییەکی دیموکراتیکی بۆرژوازی پێناسە دەکرد کە پەیوەندییەکی بە ئامانج و بەرنامەی سۆسیالیستەکانەوە نییە. لەگەڵ هەموو ئەو ناتەبایی و جیاوازییە تاکتیکیەی سۆسیال دیموکراتەکای ڕوسیا لەمەر ناسیۆنالیزم

و کێشەی نەتەوەیی، لینین بەردەوام روونکردنەوەی بۆ ئەوە دەکرد کە بەرنامەی مارکسیزم لەمەر پرسی نەتەوەیی بە شێوەیەکی سەرەکی کەموکورتی تێدایە و بە نەرێنی (مەنفی) پێناسەی دەکرد:لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیی، لە دژی سەرکوتکردنی کولتووریی و هتد.

لە پەنابوونی ناتەباییەکی تاکتیکی لە سیاسەتی لینین بۆ پرسی نەتەوەیی، جەخت لەوەش دەکرێتەوە کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر کاریگەرییەکی گەورەی بەسەر بەرەوپێشچوونی شۆڕشی دژی داگیرکەری کۆلۆنیالی هەبووە. لینین خۆی دوو قۆناغی بۆ شۆڕشی نەتەوەیی دیموکراتیک دەستنیشانکردووە: قۆناغی یەکەم لە ساڵی١٨٧١ بۆ ١٨٧٩ کە لەو ماوەیەدا حکومەتە مۆدێرنەکانی ئەورووپا، دروستدەبێت و قۆناغی دووەم لە ساڵی ١٩٠٥ بۆ سەردەمی شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ کە دەورێکی نوێ لە پرۆسەی رزگاری نەتەوەیی لە رۆژهەلاتی ئەورووپا و ئاسیا لە خۆدەگرێت.

لە کۆنگرەی دووەمی ئینتەرناسیۆنالی کۆمۆنیست ساڵی١٩٢٠، لینین جەخت لەوە دەکاتەوە کە پرسی نەتەوەیی تەنیا لە رێگەی شۆڕشی پرۆلیتاریا چارەسەر دەکرێت. لەمەودوا بۆرژوازی توانای رابەرایەتی خەباتی نەتەوەیی نییە، چونکە هاوکاری و پاڵپشتی ئیمپریالیزم دەکات و ئێستا دەبێت وەك لایەنێکی دژە شۆڕش پێناسە بکرێت. بەواتایەك، بۆرژوازی سەردەمی خەباتی دژی داگیرکەری کۆلۆنیالی، جیاوازییەکی زۆری لەگەڵ چینی باڵادەستی سەدەی ١٨ و ١٩ هەیە کە خەباتی بۆرژوا-دیموکراتیکیان رابەری دەکرد، کەوابوو، ئەو ئەرکە تەواو نەکراوە ئێستا لەسەر شانی چینێکی شۆڕشگێری نوێیە، ئەوەش چینی کرێکارە.

لە کاتێکدا بەدرێژایی سەدەی بیستەم مارکسیزمی کلاسیك کۆمەڵێك رێگاچارە و تاکتیکی جیاوازی بۆ بەرپەرچدانەوەی ناسیۆنالیزم و پرسی نەتەوەیی رەچاو کرد و لە نێوان نکۆڵی کردن لە بوونی نەتەوە و پاڵپشتیکردن لە خەباتی نەتەوە چەوساوەکان بە دوو دڵی و راراکردن مامەڵەی لەگەڵ دەکرد، لەسەرەتای سەدەی بیست و یەکەم هێشتاش کێشەی نەتەوەیی و ناسیۆنالیزم هەروا بە گەرم و گوری ماوەتەوە. زیاتر لە سەدە و نیوێك پێش ئێستا، هەردوو بیرمەندی مەزنی مارکسیزمی کلاسیك کارل مارکس و فردریك ئەنگلس، جەختیان لە بوونی یەیوەندییەکی پراوپڕ و نزیك لە نێوان ناسیۆنالیزم و دیموکراسدا کردووەتەوە، بە تایبەتی ئاماژەیەك بوو بۆ نەهێشتنی جیاوازییە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکان و تەریککردنەوەی ئابووری، جیاکردنەوە نارەوا و نابەجێیەکان و بە گشتی، کۆتایهێنان بە ململانێ سیاسیەکان، شەرەکان و چەوساندنەوەی نەتەوەیەك لە لایەن نەتەوەیەکی دیکە.

ئەگەرچی ئەوان لەسەرچاوە بەناوبانگەکەی خۆیان (مانیفێستی کۆمۆنیست) زۆرتر گرنگیان بە پێشبرکێیە ئابوریەکانی ناو کۆمەڵگە داوە، کاتێك باس لەوە دەکەن کە ئەگەر چینی کرێکار ئەوە لایەنە نەبێت کە رابەرایەتی شۆڕشی نەتەوەیی بکات، ئەوە چینی باڵادەست و بۆرژوازییە کە ئەو دەرفەتەی بۆ دروست دەبێت کە ناسیۆنالیزم بەکاربهێنێت و بەرژەوەندی خۆشی وەك هیی هەموو نەتەوە پێناسە بکات، لەگەڵ ئەوەشدا ناکرێت نکۆڵی لە بوونی روانگەیەکی مرۆڤدۆستانە و لۆژیکێکی سەردەمیانەی ئەو دوو بیرمەندە مەزنە بکرێت.

لە کۆتاییدا دەبێت ئاماژە بە شەپۆلێکی نوێی سەرهەڵدانی بزووتنەوەی نەتەوەگەرایی لە ماوەی دوو دەیەی رابردوودا بکرێت. دوابەدوای هەرەسهێنای یەکێتی سۆڤیەت و هەڵوەشاندنەوەی فیدراسیۆنی یۆگسلاڤیا توندوتیژییەکی بێوێنەی نەتەوەیی بەرپابوو ئەوەش وەك لایەنێکی دژێو دواکەوتوانەی بیرۆکەی ناسیۆنالیزم پێناسە کرا، ئەگەر چی پێکەوەلکاندنی زۆرەملێیانەی نەتەوەکان دەرەنجامێکی لەوەی باشتریشی نابێت. لەبەر ئەوەی کە بیرۆکەی چەپ و روانگەی مرۆڤگەرایانەی مارکسیزم وەك بەشێك لە فەلسەفەی مۆدێرنی رۆژئاوا دەرەنجامێك لە تێپەربوون بە قۆناغی رێنسانس کۆمەڵێك ئاڵوگۆری دیکەی سیاسی، کۆمەڵایەتی و مێژووی هەژمار دەکرێت، پێدەچێت کە چەپی نوێ، پێداچوونەوەیەکی دیکە بە پرسی نەتەوەیی و هەوڵدان بۆ رزگاری نەتەوەیی بکات. بەبێ لەبیرکردنی لایەنە ئابووریەکانی پرسی نەتەوەیی، ئەوە پێویستیەکی سەردەمیانەیە کە گرنگیش بەبوونی پەیوەندیەکی پراوپڕ و نزیکەی دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە و پەرەپێدان بە مافەکانی مرۆڤ لەگەڵ رزگاریخوازی نەتەوەیی و شوناسی سەرکوتکراوی نەتەوە چەوساوەکان بدرێت.